

Koostajad: Riina Pauklin, Aarne Ruben

Tartu linna ja maakonna eesti keele õigekirjalümpiaad 9. klassile

27. märts 2020

Punkte kokku: _____/200

Koht: _____

I OSA ORTOGRAAFIA**ÜLESANNE 1. Tõmba valesti kirjutatud sõnad maha ja kirjuta sõna kohale õigesti. (30 p)**

žurnalistihakatis näitas põõningult leitud imelikku väikest kausjat riistapuud nii gurmaanidele kui ka teistele kulinaariaasjatundjatele. Peakokki, see kohaliku gastronoomia tempion ja kannatlikuse etalon, ei osanud veidra vanaaegse köögiriista kohta muud arvata, kui et võib-olla kivitustati sellega kirse. Sõbralikuim toidukriitik hindas kuulsa toidutare karamelkiselli pisut liiga mõrudaks ning üleüldse polevat see roog söögikohas piisavalt kiseljas. Maijas teenendaja kohendas talismanist medaljoni, vaatas kokaraamatust järgi ning nentis, et dessert oli tehtud täpselt retsepti järgi. Portugaallasest turist kaebas jällegi kohaliku õlu üle. Huvireisijale pakuti lohutuseks morsi, vattjat lumepallisuppi ning oivalist capuccinot. Tusatuiju langenud kokale ulatas tema minija tüki suhkurt ja lohutas, et tegial juhtub mõndagi. Välismaalt tuliad tänasid restoranist lahkudes pererahvast siiski healmeel. Restorani kuldklient, millionärist pensjonäär, keerutas lahkudes printsesslikult oma violettses kleidis, jäädes hädavaevu süntsuse piiresse.

Punktid: _____

ÜLESANNE 2. Kirjuta numbrid sõnadega, sõnad numbritega, viimane sõna kirjuta numbri ja sõna ühendina. (10 p)

21. – _____

MMLIX – _____

5893 – _____

_____

_____

poolteist – _____

X – _____

pool tosinat – _____

III. – _____

kuraditosin – _____

paar – _____

kaheteistaastane – _____

Punktid: _____

ÜLESANNE 3. Paranda tumedalt märgitud sõnades kokku- ja lahkukirjutamise vead. Vajadusel kasuta sidekriipsu. (30 p)

Pool sada kuue teist aastast suundus klassi lõpu ekskursioonile Lõuna Eestisse. Esimesel ööl ööbiti Võrus **Kreutzwaldi nimelises** gümnaasiumis. Õpetajad magasid **õpetajate toas**, mis salaja **vanade koduks** ümber nimetati. **U kujulises sise õues** võtsid **sala kaval** Pearu ja **ürg mehelik** Ants **oma vahel** mõõtu. Ants **ala hindas** teise alatust ning pidi peagi vastasele **alla andma**. Ujumas käidi nii **Tamula järves** kui ka **Püha järves**. Roniti nii **Suurele Muna mäele** kui **Ööbiku orgu**. Üheskoos valmistati **hommiku, lõuna** kui ka **õhtu sööki**. **Noorte päraselt** kasutati palju **inglis keelset** slängi, kuid klassi **tark pea** Tambet luges kahe päevaga **tõe poolest** terve raamatu **inglise keeles** läbi. Nüüd hakkab **päev päevalt** vesi soojemaks muutuma, **samm haaval** pööripäev lähenema ja inimeste tuju **jupi kaupa** paremaks muutuma. Elagu **suve vahe aeg!**

Punktid: _____

ÜLESANNE 4. Tõmba igas reas valesti kirjutatud variant maha ja kirjuta õigesti. (10 p)

koleda haava, viluda ilma, tõreda naise _____

_____

ennem kukke ja koitu, käsitleti liitlauset, vahel hilinen tundi _____

_____

ette planeerima, nukker tegelikkus, sõbralikus õhkkonnas _____

_____

cappuccino-masin, oodatud *comeback*, grandioosne *moe-show* _____

_____

käisime kontsertidel, ei öelnud aitähkki, mängiski pingpongi _____

_____

kõvim kivi, õnnelikem inimene, kurjeim valvur _____

_____

põhinevad andmetele, tuginegem faktidele, kohaneti muutustega _____

_____

psühholoogia, psüühika, stiihia _____

_____

apelsin, mandariin, aktsionäär _____

_____

koguaeg hilines, tehti mehemoodi tööd, arvan täpselt samuti _____

_____

Punktid: _____

ÜLESANNE 5. Mis on vaja kirjutada suure algustähega või jutumärkidega? Tee vajalikud parandused. (20 p)

kaval-ants

tahma-toomas

suur rannavärv

mandri-eesti

kauplus oma ja hea

itaalia köök

ploom liivi kuldne

siberi orav

innovatiivse õpetaja konkurss

suur reede

hollandi juust

kolme krossi laat

film tõde ja õigus

tuletõrjeauto kärmas katariina

juhanliivilik

emajõe ateena

9. klass

Õpilase kood: _____

valge leghorni kana
eesti keskerakond
saade osoon
ajakiri pere ja kodu

Punktid: _____

II OSA INTERPUNKTSIOON

ÜLESANNE 6. Lisa puuduvad kirjavahemärgid. Ühe veaga lause eest saab 0.5 punkti, kahe või enama veaga lause eest 0 punkti. (10p)

1. Konnu Kaarel see meie küla targim vanaätt kellel oli hea noor mära hobune kelle jalad käisid all kiiresti nagu kerilauad läks kohe vargaid taga ajama
2. Need helkjad kõlavad vasarahoobid mis kostsid külla andsid selgesti mõista et Villem tahab oma elu korda seada nagu mõnd vana paati kevadiseks sõiduhooajaks
3. Ta takerdus mõnda piskasja mis seisis kaugel ettekande teemast või siis tuli välja küsimusega mis oli nii rumal et sellele ei saanud vastata
4. Kokkulepitud laupäeval kell kolm istusime vanalinna parimas kohvikus laua taga ainult meie kolm Helene Juhan ja mina
5. See kui soovite on eelkõige jutt sellest et kõiges mis maailmas leidub ebaloomulikku ja imekspandavalt lähedast elab madaldamiskirg
6. Ei tema ega teised kes seisid sel silmapilgul uudishimus või kaasakistult tema läheduses pannud tähele et mäest veeres kiiresti alla trammivagun
7. Haned lähenesid selja tagant Nikolaile ja kõnelesid temaga pead tema poole sirutatud ehkki kogu päeva polnud nad häälitseenud silpigi
8. Nagu tuli muutub heledamaks kokkupuutes külmaga nõnda ka meie tahe puutudes kokku takistustega karastub ning muutub tugevamaks
9. Hetkeks seisatas kärmas väle jänes umbtänaval vaadates üles märke kust paistis väike kollane lagunenu maja
10. Paista päike saja vihm loitsis nõid kasva vili kosu kari

Punktid: _____

ÜLESANNE 7. Koosta nõutud laused. Iga õigesti moodustatud lause annab 1 punkti. Iga õigesti kirjavahemärgistatud lause annab 1 punkti. (20 p)

Rindlause:

_____

_____

Mõttekriipsuga koondlause –

_____

_____

Kooloniga liitlause:

_____

_____

Põimlause, milles kõrvallause on pealause sees:

Üheksanda klassi õpilased, isegi kui mõned ära langesid, olid ikka targad.

-mata lauselühendiga lause:

Algebrat teadmata ei saa ma matemaatika tunnis olla.

Üte:

Soovin teile eluteele edu, austatud koolilõpetajad (abituriendid)!

Hõlmavate ajamäärustega lause:

Tund algas täna kell 8.50.

Tammsaare on sündinud 30. jaanuaril 1878. aastal kell 8.15.

Tammsaare sündis Järvamaal Järva-Madise kihelkonnas Albu vallas

Vetepere külas Põhja-Tammsaare talus.

Eriliigiliste määrustega lause:

_____

_____

Täpsustava (ehk ümberütleva) täiendiga lause:

_____

_____

Lause, milles otsekõne on saatelause ees:

_____

_____

Punktid: _____

ÜLESANNE 8. Lisa kirjavahemärgid. Seejärel kirjuta vastava lause number õigesse lünka. Iga õigesti kirjavahemärgistatud lause annab 1 punkti. Iga õige otsustus annab 1 punkti. (20 p)

1. Iidne filigraanne meistriteos paelus kõikide muuseumikülastajate tähelepanu.
2. Nahaalne kurjategija redutas Järva maakonnas Järva vallas Järva-Jaani alevis.
3. Minu vanaisa intelligent ja maailmakodanik rõhutas alati heade maneeride olulisust.
4. Usutluses presidendiga kriipisid kuulajate kõrva *allrightid workshopid* ja *lobbyd*.
5. Globaalne kliimamuutus mõjutab inimkonna igapäevaelu juba meie eluajal 21 sajandil.
6. Palun ärge olge sedavõrd familiaarne härra ajakirjanik tõreles elukutseline poliitik.
7. Ministrikandidaadile osaks saanud häbi teotus ja blamaaž mõjusid hullemlt kui tapmiskatse.
8. Prestiižne füüsik käsitles stringiteooriat särava vaimukusega kuid jäi auditooriumi ees projektoripuldi käsitlemisega totaalselt hätta.
9. Igavese majanduskasvu idee lihtsameelsust konstateerides kutsus Jaak Jõerüüt eestlasi üles kainelt tulevikku vaatama.
10. Populist väitis propangandaüritusel et eesti rahva suurim kurbmäng on sündide ja surmade negatiivne suhe.

Antonüümid esinevad lauses _____. **Eriliigiline täiend** esineb lauses _____. **Hõlmav kohamäärus** esineb lauses _____. **Järellisand** esineb lauses _____. **Kaudkõne** esineb lauses _____. **Lauselühend** esineb lauses _____. **Paronüümid** esinevad lauses _____. **Tsitaatsõnad** esinevad lauses _____. **Sünonüümid** esinevad lauses _____. **Üte** esineb lauses _____.

Punktid: _____

III OSA SÕNAVARA

ÜLESANNE 9. Kirjuta võõrsõnade tähendused. (10 p)

Filigraanne – _____

_____

Nahaalne – _____

_____

Maneer – _____

_____

Familiaarne – _____

_____

Blamaaž – _____

_____

Prestiižne – _____

_____

Auditoorium – _____

_____

Konstateerima – _____

_____

Populist – _____

_____

Propaganda – _____

_____

Punktid: _____

ÜLESANNE 10. Kirjuta omasõna võõrsõnaline vaste. Võõrsõna esimene täht on ette antud. (10 p)

Meistriteos – š _____

Kurjategija – k _____

Maailmakodanik – k _____

Usutlus – i _____

Elukutseline – p _____

Tapmiskatse – a _____

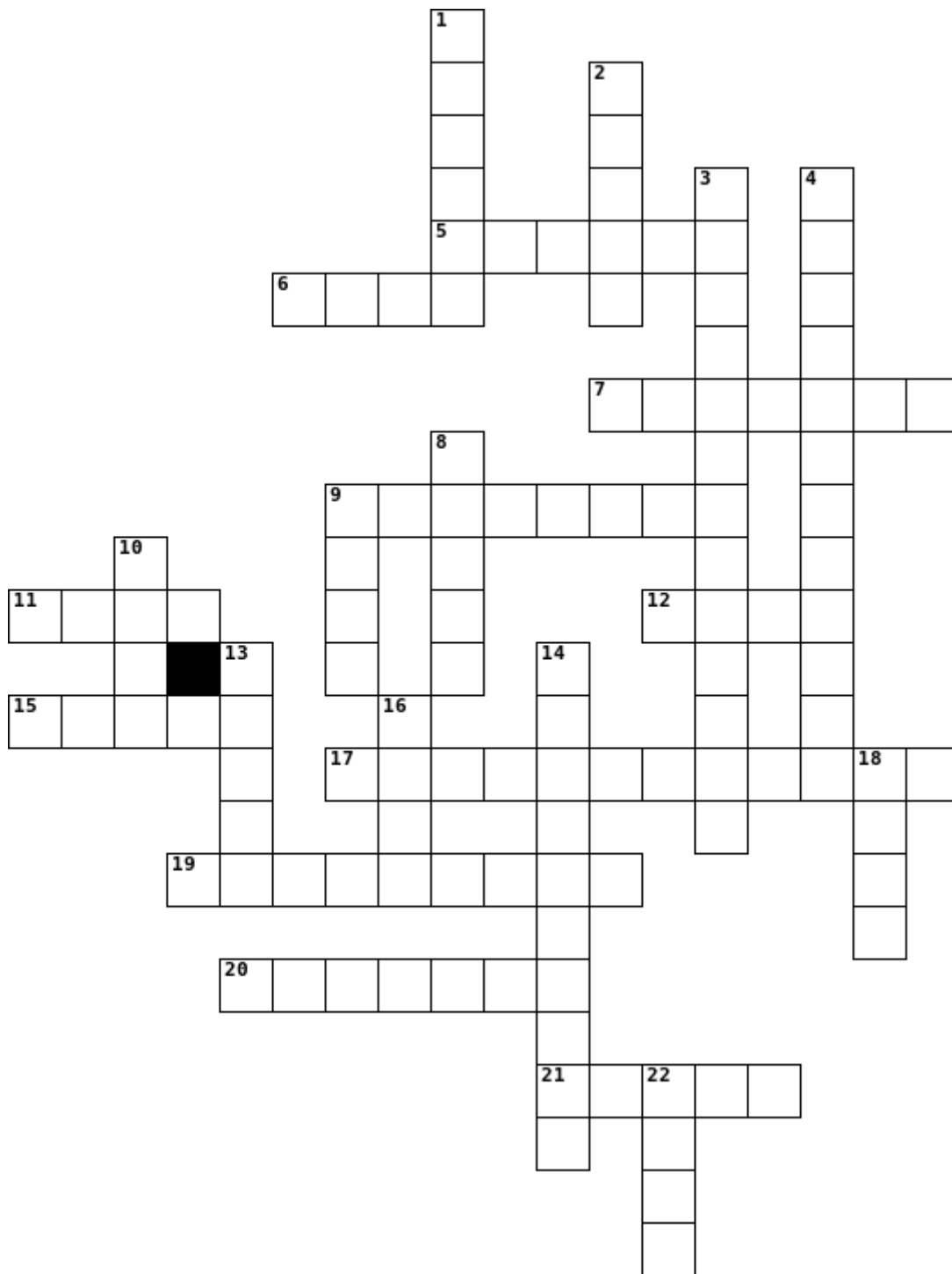
Särav – b _____

Lihtsameelsus – n _____

Kurbmäng – t _____

Punktid: _____

ÜLESANNE 11. Lahenda sõnasuhete ristsõna. Lahendussõnad kirjuta ka vihjete järelle joonele! (22 p)

Paremale

5 antonüüm sõnale *sündima* _____
_____

6 puust jalanõu ja kangast või nahast kandevahend (homonüüm) _____
_____

7 antonüüm sõnale *vallaline* _____
_____

9 paronüüm sõnale *käsitleva*. Täendus - aru saama _____
_____

11 *koristustarvik* ja *skeleti osad* (homonüüm) _____
_____

12 antonüüm sõnale *seal* _____
_____

15 Paronüüm sõnale *järele*. Täendus põhjal, alusel _____
_____

17 sünonüüm sõnale *jänes* _____
_____

19 sünonüüm sõnale *september* _____
_____

20 sünonüüm sõnale *kõndima* _____
_____

21 Paronüüm sõnale *enne*. Täendus – pigem _____
_____

Alla

1 Paronüüm sõnale *vahel*. Täendus võib-olla _____
_____

2 antonüüm sõnale *vaenlane* _____
_____

3 sünonüüm sõnale *hunt* _____
_____

4 sünonüüm sõnale *abielluma* _____
_____

8 antonüüm sõnale *emand* _____
_____

9 sünonüüm sõnale *agu* _____
_____

10 *Vangistuses hoidmise vahend ja tööriist* (homonüüm) _____
_____

13 Paronüüm sõnale *õigesti*. Täendus - tegelikult, õigupoolest _____
_____

14 sünonüüm sõnale *rebane* _____
_____

16 *Värvus ja jääkristallide kiht maapinnal* (homonüüm) _____
_____

18 *Taiplikkus ja itk* (homonüüm) _____
_____

22 *Mittevillane lõng ja looduslik rohumaa* (homonüüm) _____
_____

ÜLESANNE 12. Uuri õigekeelsussõnastiku artiklit “käsi” ja lahenda ülesanded. (8 p)

käsi <15: k`äe, k`ätt, k`ätte (ja k`äesse); käte, käsi>. Värisevi käsi, värisevate kätega; palja+käsi, palja käsi, paljaste kätega. Paremat kätt *paremal* (*pool*); istub mehe paremal käel (*küljel*). Käe-jala juures, käega katsuda *hästi lähedal*. Tööriist on käe järele, käe järgi, kätt mööda (*mugav käsitseda*). Töötab meistri käe all (*juhatusel*). Jagab lahkelt käel abi (*lahkesti*). Sai vaenlase käe läbi surma *vaenlane surmas ta*. Sai käe valgeks üle (*esmakordse tegevuse v tulemuse kohta, nt korvpallis, kalapüügil*). Pani lepingule käe alla (*kirjutas alla*). Palub vanematelt tütre kätt. Proovib näitekirjanikuna kätt *proovib näidendeid kirjutada*. Omal käel, oma käe peal *iseseisvalt, omapead*. Kuidas käsi käib? *kuidas elad, kuidas sul läheb?* On direktori parem käsi üle (*parim abilise*). On lubadustega käsist ja jalust, käsist-jalust seotud. Käed-jalad tööd täis. Kätt andma, tõstma. Käe+andmine, käe+pigistus, käe+tõste. Käe+jooned, käe+laba, käe+päkk, käe+ranne, käe+selg. Käe+kell, käe+kott <-koti>. Käsi+apteek, käsi+dušš, käsi+käru, käsi+pidur, käsi+saag. Käsi+teljed, *vastand* masinteljed, käsi+tikand, *vastand* masinatikand. Käte+kreem, käte+kõverdus, käte+plagin, käte+plaks. *Vt ka k`äes, k`ätte, käsile*

käsi+pidi, käsi pidi *kätest, kätega*. Tirib teist käsipidi v käsi pidi. Kukkus käsipidi v käsi pidi nõgestesse. Läksid käsipidi kokku (*käsitsi kaklema*)

15 käsi, k`äe, k`ätt, k`ätte ja k`äesse, käte, käsi, kätesse (ja käsisse)

l	i	→	käsi : k`äe,
v	e		vesi : v`ee

1. “Käsi” ainsuse sisseütlevas käändes: _____
_____
2. “Käsi” mitmuse osastavas käändes: _____
_____
3. Kui keegi teeb midagi esmakordselt, siis võib öelda: _____
_____
4. Kui keegi allkirjastab midagi, siis võib öelda: _____
_____
5. Kui keegi teeb midagi iseseisvalt, siis teeb ta seda _____
_____

6. Kui keegi kakleb, siis võib öelda: _____
_____

7. **Tõmba valed variandid maha.**

- a. Käedjalad tööd täis, käed jalad tööd täis, käed-jalad tööd täis
- b. Käsipidi tirima, käsi pidi tirima, käsi-pidi tirima

Punktid: _____